

Születésnapon beszélgetés Kovács Teréziával

Beszélgetőtárs: **Schanda Beáta**

Születésnapodon a jókívánságok mellé hadd tegyek rögtön egy kíváncsiskodó kérdést: a fiatal Weöres Sándor: Öregek című versében így írt:

*"És rabok ők már,
egykedvű, álmos, leláncolt rabok:
hetven nehéz év a békó karjukon ..."*

Te is ilyennek látod-érezed a 70 éves kort?

Nem, egyáltalán nem. Sőt, inkább csodálkozom: hogy elszaladt...! Néha meglepődöm, amikor - néha nálamnál jóval fiatalabbak is - mondogatják, hogy 'az én koromban már...' ez vagy az, így vagy úgy szokott lenni. Én meg csak azt tudom, hogy rengeteg dolog történt az életem során, s rengeteg feladat vesz körül most is nap mint nap.

Ha visszanezel: ilyennek tervezted az életedet?

Sosem voltam tervezgetős, álmodozós. Nem dédelgettem ábrándokat, s így azután nem is csalódtam nagyokat. Mindig alakultak a dolgok: adódtak a helyzetek, amelyeket azután felvállaltam. És általában élveztem azt, amibe belekerültem. Szerencsés természetűnek mondhatom magam? Talán igen.

Az életed utóbbi fél százada szorosan összekapcsolódik a Bokor bázisközösséggel. De mi volt az előtt? Kérlek, mesélj egy kicsit indító családdodról!

Egy hétgyermekes család második gyermekeként születtem. Nagy örömmel mondhatom el, hogy testvéreim valamennyien élnek, s máig élénk közöttünk a kapcsolat. Édesapánk vasutas volt, így kicsi koromban többször költözködtünk. A Szatmár megyei Zajtán születtem: egy vasúti végállomáson, a szolgálati lakásban laktunk akkor. Azután Mátészalka következett, majd pedig Debrecen. Itt azután gyökeret vertünk.

Egy kétszobás, kertés házban laktunk kilencen. Szűkösen, mégsem éreztük sosem szegénynek magunkat.

Szüleim vallásos emberek voltak, akik természetes légkörben, jámborkodás nélkül élték a hitüket. Sokat énekeltünk – több szólamban is -, és úgy tapasztaltam, ennek nagy összetartó ereje van. Halk szóval, szeretettel, bizalommal, de határozott elvárásokkal neveltek bennünket.

Én a nagycsaládnak csak az előnyeit tudom sorolni: beosztóak és megosztóak voltunk. A feladatokból is kivettük a részünket, de nem éreztük terhesnek. Mindenkinek volt egy kicsi saját helye: egy fiókja vagy egy polca. Rendet tartottunk a dolgaink között, s ez logikus rend volt.

A családi életnek is állandó ritmusa volt, a szokásaink szinte törvénnyé váltak, de mi jól éreztük magunkat benne. Megtanultuk, hogy nem az anyagiak jelentik az élet értelmét, s hogy mindig számíthatunk egymásra.

Elgondolkodtató, hogy egy ilyen értékes családból indulva Te magad sosem alakítottál családot.

Úgy gondolkodtam, hogy csak akkor megyek férjhez, ha emberileg-erkölcsileg többre jutok a párommal együtt, mint egymagamban, de ilyen társra nem leltem. Ma, visszanézve úgy látom, hogy nekem jó volt ez így. De mindig sok ember vett körül és sok-sok gyerek. Néha az az érzésem, hogy legalább annyi pelenkát mostam az életben, mint egy négygyerekes anyuka.

Tanulmányaidról, pályaválasztásodról is kérdeznék.

A Svetits-ben érettségiztem 1948-ban és pedagógusnak készültem. A képességeim szerint matematika szakra kellett volna jelentkeznem. (Már gimnazista koromban előfordult, hogy alacsonyabb évfolyamoknak helyettesíttem a beteg matematika-tanárnőnket.) Én azonban inkább valami világnézeti szakot akartam: olyat, ahol az eszmére nevelés, az értékátadás jobban érvényesül. Így lettem magyar szakos. (Mellette előbb franciát, majd pedig történelmet hallgattam a Debreceni Egyetemen.)

Tanárnak készültem, de azután másként alakult. Akkoriban az egyetem helyezte el bennünket, én Kiskunfélegyházán kezdtem volna tanítani. Azonban 1952 nyarán nagyhirtelen Bárczi professzor ajánlása alapján Budapestre, a Nyelvtudományi Intézetbe kerültem: először a Leíró Nyelvtan kötetének munkájába kapcsolódhattam bele. Érdekes-értékes munkatársi kör volt itt együtt; sokak számára afféle oázis, "mentsvár" volt az Intézet. Tudtuk egymásról, hogy ki kicsoda, hogyan gondolkodik, hogyan él. Rólam is tudták például, hogy munka előtt minden nap szentmisére járok.

Azután két év múlva "racionalizáltak": a létszámcsökkentés első fordulójában elveszítettem az állásomat (pedig jó munkaerő voltam!), s csak szerződéses, külső munkatársként dolgozhattam tovább.

Ekkor felébredt bennem az elégedetlenkedés: fiatal vagyok én még ehhez az "elfektetéshez", meg amúgy is pedagógusnak készültem! Elhatároztam, hogy tanítani fogok. Budapesten akkoriban csak az itteni állandó lakosok kaphattak állást, én pedig albérletben laktam Óbudán. Elmentem hát a Budai Járási Tanácsra, hogy tanítani akarok, hol tudnak Budapest közelében alkalmazni? Budaörsre kerültem, először a lányiskolában tanítottam, aztán 56 után "büntetésből" áttettek a fiúiskolába. Jól éreztem magam ott is. Ekkor is, itt is képviseltem a meggyőződésemet, tartottam a kapcsolatot egyházi-közösségi barátaimmal. Ennek meg is lett az eredménye: 1960 decemberében házkutatást tartottak nálam - ez volt a kisközösségi perek második hulláma - és azután egyik percről a másikra a pedagógus munkára alkalmatlannak nyilvánítottak: elveszítettem az állásomat.

Gyorsan el kellett helyezkednem, nehogy munkakerülővé váljak, hiszen annak súlyos következményei lettek volna: melós lettem - három műszakban - a Gyapjúmosó és Finomposztó Gyárban. Életemnek ez volt talán a legsötétebb, legreménytelenebb korszaka. Hogy lesz ennek vége?, töprengtem. A munka nehéz volt, azok a közösségi emberek, akikre felnéztem, börtönben voltak..., de azért ebből az időből sem csak rossz emlékeim vannak.

A nyelvészek meghallották, hogy betanított munkásként dolgozom, s üzentek, hogy indulnak az Értelmező Kéziszótár munkálatai; állást nem tudnak ajánlani, de részfoglalkozású, szerződéses munkatársként jöhetnek. Ez 60%-nyi munkaidőt, és persze 60%-nyi fizetést jelentett, de mentem boldogan. Mindig három hónapra kötöttek szerződést, s ez így ment évekig. Végül aztán egyszer bementem a vezetőséghez: döntsék el, hogy kellem-e vagy sem. Kreáltak nekem egy tudományos ügyintézői státust (nem voltam jó káder!), s csinálhattam tovább, amit addig. Innen mentem nyugdíjba, amint elértem az 55 éves kort.

A "nem jó káder", a "megbízhatatlan, veszélyes elem" minősítéset bizonyára a közösségi kapcsolataidnak köszönhetted.

Ez biztosan így van, azonban az ebből adódó hátrányok soha nem ingattak meg. Még Debrecenben, diákéveim alatt ismerkedtem meg Bulányi Györggyel, (ma már) Gyurka bácsival, aki fiatal piarista tanárként került a városba, majd pedig egyetemi lelkész lett. Részt vettem a körülötte kialakuló ifjúsági csoportban. Tudatosan készültünk a kommunista-ateista körülmények között a keresztény hit és életvitel "átmentésére".

52-ben ugyan a vezetőink többségét - Bulányi Györgyöt is - letartóztatták, de akik kint maradtak, azokkal tartottam a kapcsolatot. Lénárd Ödönnel nemegyszer találkoztam. Kállay Emillel a Regnum Marianum munkájában vettünk részt. Néha bizony vitába is szállok Gyurka bácsival, amikor azt mondja, hogy a bebörtönzésüket követően minden elhalt; lehet, hogy nem pont ugyanabban a formában, rendszerben, mint korábban, de éltek a személyes kapcsolatok, léteztek tanulókörök. A gondolkodásunkat, a beszélgetéseinket sosem tudta megfojtani semmiféle hatalom. Ahogyan a templomból sem maradtam el soha, pedig ezért sem járt jópont! Akiket 52-ig megismertem, akiket becsültem, azokat sosem tagadtam meg, sőt!

68-tól, a csoportélet újraindulásától kezdve persze könnyebb volt. Ez sem volt veszélytelen időszak, de mégis élénkebb közösségi életet éltünk, mint az azt megelőző másfél évtizedben. Lakásunk a 70-es években - ekkor már Bulányival és egy fiatal családdal laktunk együtt - a közösségi élet központja volt, s éppen ezért állandó megfigyelés alatt állt. Mégsem félttem.

Ma gyakran esik szó a kommunáról, a lakóközösségről. Te már évtizedek óta tulajdonképpen így élsz. Hogyan alakult ez ki?

Amikor 52-ben Debrecenből Budapestre kerültem, albérletbe költöztem. Aztán másik albérletbe, majd megint másikba. Legalább fél tucat helyen laktam. Néha nagyon nyomorúságos körülmények között. Egy időben Péch Lilla közösségi testvéremmel együtt szeretnénk volna lakáshoz jutni, de végül az nem jött össze; maradt az albérlet. Azután egyszer csak szóltak: Gyurka bácsi és a Márczi házaspár lakást akarnak venni; ha akarok, társulhatok. Pénzem persze nem nagyon volt. Így aztán kicsi pénzzel kicsi szobát (az Attila úti lakás cselédszobáját) kaptam. Ez aztán az alkalmazkodás magasiskoláját jelentette, de szerencsére már sokéves gyakorlatom volt benne. A fürdőszoba-használatot pontosan be kellett osztanunk, ahogyan a pici konyhában a főzést is. Megoldottuk.

Egymás magánszféráját is mindig tiszteletben kellett tartanunk: sosem figyeltem, nem kérdeztem, hogy ki járt itt, miről beszélgettek stb. Nem hozzám jött, nem velem beszélgetett, nem rám tartozik. Legfeljebb annyi, amennyi a rám háruló feladat: pl. hogy milyen harapnivalót készítsék. Szerintem ez fontos az együttélés sikeréhez.

Jó pár év elteltével mozdultunk tovább: Gyurka bácsi álma volt, hogy legyen egy kertés-tágas hely, ahová embereket hívhat; ehhez viszont pénz kellett. Eladtuk hát a drága lakást, s megvettük a sokak által megismert és megszeretett óbudavári telket-házat, meg a mostani, a korábbinál jóval kisebb lakásunkat. Itt is kicsi szobám van, de nagyon szeretem; otthon érzem magam benne. Minden tárgy hosszú évek óta kísér (albérletből albérletbe, lakásból lakásba), mindegyiknek története van. Szeretem a dolgaimat, mert személyesek: tudom, hogy mikor és ki készítette, ajándékozta.

A kert sok munkát és sok örömet ad, de nem szabad a rabjává válni. Az életemet ma is inkább a közösségi élet ritmusa, feladatai szabályozzák, mint a mezőgazdasági munkák. Ha választanom kell, hogy a gyümölcs rohadjon a fán, vagy én gebedjek bele a közösségi és a kertészeti feladatok együttesébe, bizony azt mondom, "rohadjon ő - mármint a gyümölcs - nyugodtan, én nem akarok".

Határozott egyéniség vagy, önálló véleményed van, mégis mindig a háttérszolgálatot láttad-látod el a nyaközösség életében. Nem bántott ez sosem?

Tulajdonképpen nem. Mindig olyasmit csináltam, amiről tudtam-láttam, hogy szükség van rá. Ebbe a közösségi találkozóknak szendvicsekészítése épp úgy beletartozott, mint a Karácsonyi Ajándék kötetek gondozása vagy most az óbudavári kert karbantartása. Ha nyugodtabb lett volna az életem, talán többet írtam vagy fordítottam volna. De vajon gazdagabb lenne-e a világ azzal? Azt viszont tudom, hogy szegényebb lenne, ha nem csinálom meg mindazt, amit az élet feladatként elém hozott.

Szívesen tanulok, olvasok ma is. Régebben szívesen jártam színházba vagy hangversenyre, de mindig valakivel együtt, hogy lehessen az élményről beszélgetni. Mára már itthonulósabb lettem. Igyekszem rendet tartani. Ragaszkodom a pontossághoz. Alkalmazkodni is kész vagyok, ha megbeszéljük-megérveljük, de nem szeretem, ha győzködnek, vagy ha kész tények elé állítanak. Tudom, hogy úgysem lehet mindenkinek a kedvében járni.

Két fiatal - legalábbis hozzám képest fiatal, mert közülük jónéhányan már negyvenesek! - közösségen van, s már bő húszéves múlt áll mögöttünk. Amikor összekerültünk, még általában mindenki egyedülálló volt. Az évek során társra leltek, s már többségük nagycsaládos. Az élet alakulása, az egymás gondjaiban-örömeiben való részvétel, a közös ünneplések mind-mind közelebb hoztak bennünket egymáshoz. Szeretjük egymást és élvezzük egymás különbözőségét. Természetesnek tartom, ha felnőtt emberek, önálló egyéniségek sokféle szint képviselnek. Kölsönösen sokat kapunk egymástól. Mint az életem más területein, így a közösségi munkában is hagyománytisztelő vagyok, de azért nem merev. Olyanokkal tudok jól együtt dolgozni, akik hasonlóak.

Összefoglalva tehát azt mondhatom, hogy általában békesség van bennem. Úgy tapasztalom, hogy a jelen, a mindenkori jelen sok mindent áthúz, fölülír, tehát jobb, ha nem tervezgetek túl sokat. Jönnek a helyzetek, s ha már benne vagyok, meg kell oldanom őket. Minden nap, amíg csak élek.

Mit kívánhatok a beszélgetés végén? Tulajdonképpen azt, amit az elején: Isten éltesse! Így: békésen, feladat-megoldóan.

[Az interjú 1998 decemberében, az [Érted vagyok](#) folyóirat 52. számában jelent meg.]